

ВПЛИВ ПРАКТИКИ СИСТЕМИ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ УКРАЇНИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ

THE INFLUENCE OF THE PRACTICE OF THE SYSTEM OF COURTS OF GENERAL JURISDICTION OF UKRAINE ON ENSURING GUARANTEES OF LAND RIGHTS

Ковальчук М.О., к.ю.н., докторант,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України
адвокат,
АО «Естер Гардіанс»

Мета статті полягає у визначенні особливості впливу практики системи судів загальної юрисдикції України на забезпечення гарантій прав на землю. У статті здійснено комплексний аналіз впливу практики судів загальної юрисдикції України на забезпечення гарантій прав на землю як фундаментального елементу правової держави та соціальної справедливості. Обґрунтовано, що ефективний судовий захист земельних прав стає критично значущим в умовах воєнного стану, трансформації земельних відносин та існуючих законодавчих колізій. Автором визначено окремі сучасні проблеми судової практики, серед яких названо фрагментарність правових позицій, суперечливість рішень, відсутність сталої доктрини і надмірну процедурну формалізацію. У статті акцентовано окрему увагу на конституційних та законодавчих підставах судового захисту, зокрема на положеннях Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про доступ до судових рішень». Показано, що суди загальної юрисдикції виконують функції як арбітра, так і коректора правозастосовної системи, забезпечуючи баланс між приватними та публічними інтересами. Особливу увагу приділено аналізу судових рішень різних інстанцій, які продемонстрували ключові напрями захисту земельних прав - від протидії незаконному заволодінню ділянками, забезпечення стабільності орендних відносин, дотримання процедури земельних торгів, охорони земель оборони до спадкових і набувальних спорів. Ці рішення підтвердили роль суду у відновленні порушених прав та формуванні стандартів застосування земельного законодавства. У результаті узагальнення судової практики виокремлено перелік її системних ознак та охарактеризовано сутність кожної з них. Зроблено висновок, що в контексті теорії держави і права суди загальної юрисдикції виконують системоутворюючу функцію у механізмі гарантування прав на землю, оскільки саме на них покладено вирішення широкого спектра земельних спорів, починаючи від визнання права власності, встановлення меж земельних ділянок, до оскарження дій органів місцевого самоврядування, незаконного вилучення земель, порушення порядку оформлення документів і обмеження права користування землею. Вказані спори виявляють прогалини у нормативно-правовій базі, а також дисфункції у процедурних механізмах, які судами компенсуються шляхом розширеного тлумачення норм, орієнтованого на захист конституційних прав. Таким чином, практика судів загальної юрисдикції виступає дієвим інструментом реалізації принципу верховенства права, насамперед у вимірах правової визначеності, недопущення свавілля, пропорційності втручання в майнові права, рівності сторін у земельному спорі. У рішеннях судів загальної юрисдикції України дедалі частіше простежується посилення на стандарти Європейського суду з прав людини та правові позиції Конституційного Суду, що свідчить про зростаючу інтеграцію доктринальних засад у національне судочинство.

Ключові слова: правові гарантії, права на землю, судова система, суди загальної юрисдикції, забезпечення прав людини, судова практика, земля.

The purpose of the article is to determine the specific impact of the practice of the system of courts of general jurisdiction of Ukraine on ensuring guarantees of land rights. In the article a comprehensive analysis of the influence of the practice of courts of general jurisdiction of Ukraine on ensuring guarantees of land rights as a fundamental element of the rule of law and social justice is carried out. It is substantiated that effective judicial protection of land rights becomes critically important in conditions of martial law, transformation of land relations and existing legislative conflicts. The author identifies some modern problems of judicial practice, among which the fragmentation of legal positions, contradictory decisions, lack of a stable doctrine and excessive procedural formalization are mentioned. The article focuses on the constitutional and legislative grounds for judicial protection, in particular on the provisions of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" and the Law of Ukraine "On Access to Court Decisions". It is shown that courts of general jurisdiction perform the functions of both an arbitrator and a corrector of the law enforcement system, ensuring a balance between private and public interests. Particular attention is paid to the analysis of court decisions of various instances, which demonstrated key areas of land rights protection - from combating illegal seizure of plots, ensuring the stability of lease relations, compliance with the procedure for land auctions, protection of defense lands to inheritance and acquisition disputes. These decisions confirmed the role of the court in restoring violated rights and forming standards for the application of land legislation. It is concluded that in the context of the theory of state and law, courts of general jurisdiction perform a system-forming function in the mechanism of guaranteeing land rights, since it is they who are entrusted with resolving a wide range of land disputes, ranging from recognizing ownership rights, establishing land boundaries, to challenging the actions of local government bodies, illegal land seizure, violation of the procedure for issuing documents, and restrictions on the right to use land. These disputes reveal gaps in the regulatory framework, as well as dysfunctions in procedural mechanisms, which are compensated by the courts through an expanded interpretation of norms focused on the protection of constitutional rights. Thus, the practice of courts of general jurisdiction serves as an effective tool for implementing the principle of the rule of law, primarily in the dimensions of legal certainty, prevention of arbitrariness, proportionality of interference in property rights, and equality of parties in a land dispute. In the decisions of courts of general jurisdiction of Ukraine, references to the standards of the European Court of Human Rights and the legal positions of the Constitutional Court are increasingly being traced, which indicates the growing integration of doctrinal principles into national judicial proceedings.

Key words: legal guarantees, land rights, judicial system, courts of general jurisdiction, ensuring human rights, case law, land.

Актуальність теми. Забезпечення гарантій прав на землю є однією з ключових передумов реалізації правової держави і встановлення соціальної справедливості. Земля, як базовий національний ресурс, має комплексну економічну, екологічну та політико-правову цінність, що визначає її особливе місце у системі об'єктів правового регулювання. В умовах формування ринку землі, проведення земельної реформи і трансформації системи управління земельними ресурсами в Україні, зокрема в складних умо-

вах воєнного стану питання ефективного захисту прав на землю набуває першочергового значення.

Сучасний стан судової практики в Україні щодо вирішення земельних спорів демонструє низку проблем, серед яких насамперед доцільно назвати фрагментарність правових позицій, відсутність сталої судової доктрини, суперечливість рішень навіть у межах однорідних категорій справ. Суттєвим є також навантаження на судову систему, нестача спеціалізованих знань з земельного права у дея-

ких суддів, а також обмеженість доступу до правосуддя в окремих регіонах, особливо у контексті воєнного стану.

Складність правозастосування у досліджуваній сфері пояснюється ще й наявністю численних колізій у законодавстві, постійними змінами правового регулювання, неоднозначністю тлумачення положень Земельного кодексу України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших нормативно-правових актів. Ці фактори вимагають комплексного осмислення практики судів загальної юрисдикції як чинника забезпечення гарантій прав на землю в єдності правових, соціальних й управлінських підходів.

Актуальність теми посилюється також у зв'язку з новими викликами, що постали перед Україною у період російської агресії, а саме - примусове відчуження земель, втрата правовстановлюючих документів, переміщення населення, зруйновані реєстри, порушення прав власників земельних ділянок у зонах бойових дій. В таких умовах саме судова система покликана відігравати стабілізуючу роль, забезпечуючи відновлення й захист прав на землю.

Стан дослідження. Проблематика практики системи судів загальної юрисдикції України на забезпечення гарантій прав була предметом дослідження тією чи іншою мірою ряду вчених, серед яких насамперед доцільно виділити наступних: А.О. Арсенюк, О.В. Бурцев, О.П. Васильченко, П.П. Глушенко, О.В. Головкін, Т.М. Заворотченко, О.В. Ільницький, В.В. Квас, М.І. Козюбра, О.М. Ковальчук, Т.О. Коломоєць, Л.О. Майстренко, І.Й. Магновський, Р.О. Максимович, А.М. Мірошниченко, О.О. Погрібний, Я.М. Романюк, В.І. Семчик, В.Д. Сидор, Є.Г. Смоленко, О.С. Снідевич, О.В. Степська, В.А. Сьоміна, Т.Є. Харитонова, М.В. Шульга, А.Р. Юзефір, М.М. Ясинюк та інші. Проте, не применшуючи внеску вказаних науковців, слід відзначити, що, незважаючи на численні наукові праці у сфері конституційного, земельного, адміністративного і цивільного права, проблематика системного аналізу впливу судової практики на гарантії прав на землю недостатньо досліджена у вітчизняній юридичній науці теорії держави і права, що й обумовлює актуальність нашої тематики.

Мета дослідження - визначити особливості впливу практики системи судів загальної юрисдикції України на забезпечення гарантій прав на землю.

Виклад основного матеріалу. Стаття 124 Конституції України фіксує монополію суду на здійснення правосуддя [1]. У сфері прав на землю, де існує множинність інтересів (держави, громад, суб'єктів господарювання, приватних осіб), це гарантує, що вирішення юридичних спорів здійснюється виключно в межах незалежної і легітимної судової влади. Дане положення ототожнюється з доктриною юрисдикційного суверенітету суду, відповідно до якої жоден інший орган не має повноважень вирішувати спір про право, зокрема про право власності на землю, вилучення земельних ділянок для суспільних потреб, дії органів влади щодо розпорядження земельним ресурсом тощо.

У статті 129 Конституції України закріплено процесуальні гарантії здійснення правосуддя, які мають визначальне значення для реалізації і захисту прав на землю [1]. Так, виходячи з даного конституційного положення, земельні спори розглядаються за умов рівноправності приватної особи й органу влади, що критично важливо у справах щодо незаконного вилучення чи ненадання земельної ділянки. Незалежність судді гарантує, що вирішення конфліктів щодо прав на землю не залежить від політичної волі чи адміністративного впливу. Змагальність та свобода доказування дозволяють особі ефективно відстоювати своє право власності, користування чи оренди на землю. Своєю чергою гласність і фіксація процесу створюють додаткові гарантії прозорості при розгляді публічно значущих земельних справ. Розумні строки розгляду є ключовими у випадках, коли зволікання суду загрожує втратою

прав на землю або невідворотною шкодою для її цільового використання. Право на апеляційне й касаційне оскарження сприяє усуненню судових помилок у справах, що часто мають високий рівень юридичної складності.

Стаття 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає структурну модель судової влади, яка є основою для реалізації судового захисту прав на землю [2]. Побудова системи судоустрою за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності безпосередньо сприяє доступності, професійності й ефективності правосуддя у земельних спорах. Принцип територіальності гарантує громадянам можливість звернутися до найближчого місцевого суду, що має критичне значення в умовах, коли земельні ділянки як об'єкти спору завжди прив'язані до конкретної території. Принцип спеціалізації дозволяє забезпечити розгляд справ судьями, які володіють фаховими знаннями у сфері земельного, цивільного або адміністративного права, що підвищує якість судових рішень у справах щодо прав на землю.

Закон України «Про доступ до судових рішень» є ключовим інструментом для забезпечення прозорості судової влади та формування єдиної правозастосовної практики у сфері гарантування прав на землю [3]. Даний Закон України гарантує право кожного на доступ до судових рішень, що дозволяє громадянам та юридичним особам ознайомлюватися з прецедентами і формувати правову позицію у справах, пов'язаних із правами на землю через Єдиний державний реєстр судових рішень.

Держава зобов'язана гарантувати рівність у доступі до таких прав і забезпечити рівноцінні умови їхнього реалізованого захисту. У цьому контексті особливого значення набуває застосування судом визнання права як юридичного способу захисту, що має подвійну правову природу. По-перше, він спрямований на декларативне підтвердження наявного права, що виникло в силу закону або правочину. По-друге, він виконує функцію інституційного санкціонування такого права в умовах його оспорювання, ігнорування чи блокування зі сторони суб'єктів владних повноважень. Наявна судова практика свідчить, що у багатьох випадках реальний носій земельного права, а саме особа, яка набуває земельну ділянку на підставі рішення уповноваженого органу чи цивільно-правового договору, стикається з відмовою у державній реєстрації, штучними затримками, подвійною передачею ділянки, саботажем або навмисною бездіяльністю посадовців.

Аналіз судової практики засвідчує постійне зростання питомої ваги справ із застосуванням земельного законодавства у сфері розподілу та перерозподілу земель [4, с. 124], що підтверджує низьку ефективність правового механізму відповідного розподілу. Той факт, що суди загальної юрисдикції дедалі частіше змушені втручатися в спори, пов'язані з розподілом або перерозподілом земель, свідчить про дефіцит законодавчої чіткості. Зокрема, варто зауважити, що реалізація гарантій прав на землю у судах загальної юрисдикції ускладнюється низкою системних чинників, а саме відсутністю єдності судової практики щодо однотипних земельних спорів, надмірною процедурною формалізацією, яка обмежує доступ до правосуддя для соціально вразливих осіб, надто тривалими строками розгляду справ, а також правовою непослідовністю в оцінці доказів права власності чи користування землею. Тож, розглянемо детальніше судову практику судів загальної юрисдикції щодо забезпечення гарантій прав на землю.

У справі № 337/434/23 Хортицький районний суд м. Запоріжжя розглянув позов прокуратури про витребування земельної ділянки площею 1,8817 га, яка перебувала у незаконному володінні фізичної особи, на користь Молочанської міської ради [5]. Суд задовольнив позов, визнавши незаконним володіння земельною ділянкою та зобов'язавши повернути її у власність територіальної

громади. Дане судове рішення є прикладом ефективного судового захисту прав територіальної громади на землю, що має важливе значення для забезпечення гарантій прав на землю в Україні. Рішення суду підтверджує, що земельні ділянки, які перебувають у комунальній власності, підлягають захисту від незаконного заволодіння. Це має особливе значення в умовах, коли незаконне захоплення земель є поширеним явищем, що порушує права територіальних громад.

У справі № 914/811/24 Господарського суду Львівської області прокуратура, діючи в інтересах Кам'янка-Бузької міської ради, звернулася до суду з позовом про скасування державної реєстрації земельної ділянки площею 17,9539 га, яка була неправомірно класифікована як землі сільськогосподарського призначення, хоча фактично належала до земель водного фонду. Суд визнав реєстрацію незаконною та ухвалив рішення про вилучення запису з Державного земельного кадастру [6]. На момент реєстрації земельна ділянка площею майже 18 га мала ознаки земель водного фонду, тобто вона підлягала особливому правовому режиму згідно зі статтями 58-61 Земельного кодексу України. Водночас зміна її цільового призначення без належного обґрунтування на користь категорії сільськогосподарських земель порушувала принцип верховенства права, зокрема правову визначеність, екологічну функцію земельного законодавства, оскільки землі водного фонду мають підвищену охоронну цінність, а також публічний інтерес територіальної громади, оскільки такі ділянки, як правило, використовуються для питного, господарського чи екосистемного призначення. Проаналізоване нами рішення є яскравим прикладом судового забезпечення гарантій законного режиму земель, і його значення виходить за межі конкретної ситуації, а саме воно формує судову практику охорони публічного інтересу у сфері земельного фонду держави та громад.

У справі № 159/5756/18 Верховний Суд України розглянув ситуацію, де орендар своєчасно повідомив орендодавця про намір поновити договір оренди землі і надав проект додаткової угоди [7]. Орендодавець не надав відповіді. Суд встановив, що за відсутності заперечень з боку орендодавця і за умов належного виконання орендарем своїх обов'язків, договір оренди вважається поновленим на тих самих умовах. Це рішення є важливим для забезпечення стабільності орендних відносин і гарантій прав на землю, оскільки воно визначає правові наслідки бездіяльності орендодавця у процесі поновлення договору. Судова практика підтвердила, що відсутність відповіді орендодавця на своєчасне повідомлення орендаря про намір поновити договір оренди може розглядатися як мовчазна згода на поновлення договору на тих самих умовах. Дане судове рішення забезпечує захист прав орендарів землі, запобігаючи можливим зловживанням з боку орендодавців, які можуть навмисно затягувати або ігнорувати процес поновлення договору.

Щодо постанови Верховного Суду України від 29 вересня 2020 року у справі № 688/2908/16-ц, то спору полягала в оскарженні рішення органу місцевого самоврядування, яким земельна ділянка була надана без проведення земельних торгів (аукціону) [8]. Позивач стверджував, що таке надання суперечить вимогам чинного законодавства і порушує принцип рівного доступу до земельних ресурсів. Верховний Суд України погодився з аргументами, визнав рішення органу місцевого самоврядування незаконним і постановив скасувати його. Це рішення формує важливий судовий стандарт: надання земельних ділянок без проведення земельних торгів можливе лише у випадках, прямо передбачених законом, а інакше порушує фундаментальні принципи законності, публічності та справедливості. Відповідно, рішення органу місцевого самоврядування, ухвалене в обхід конкурентної процедури, позбавило інших потенційних

суб'єктів можливості реалізувати своє право на участь в торгах і на рівний доступ до землі як публічного ресурсу. Верховний Суд України підтвердив, що подібне рішення є і процедурним порушенням, і порушенням матеріального права, а конкретно права на землю як об'єкта конституційного захисту.

Науковий інтерес також становить аналіз рішення Господарського суду Волинської області від 21 лютого 2024 року у справі № 903/1305/23, прокуратура звернулася до суду з позовом про визнання незаконною і скасування державної реєстрації земельної ділянки, яка знаходиться в межах прикордонної смуги та належить до земель оборони [9]. Суд задовольнив позов, визнавши, що земельна ділянка в межах прикордонної смуги не може перебувати у приватній власності, оскільки належить до земель оборони і повинна перебувати у державній власності. Згідно з Земельним кодексом України, землі оборони належать до земель державної власності і не підлягають приватизації. Рішення суду підтверджує, що будь-яке порушення законодавства у сфері розпорядження землями оборони є підставою для визнання відповідних рішень незаконними та їх скасування.

Відповідно до рішення Києво-Святошинського районного суду Київської області від 17 травня 2023 року у справі № 369/14519/21, позивачка звернулася до суду з позовом про визнання права власності на земельну ділянку, яка належала її померлому батькові, на підставі спадкування [10]. Суд встановив, що позивачка є єдиною спадкоємицею першої черги та має право на спадкування земельної ділянки. Дане рішення є актуальним прикладом судової практики, що демонструє захист прав спадкоємців на землю, навіть у випадках, коли відсутній державний акт, але є правові підстави для визнання права власності. Таким чином забезпечення гарантій прав на землю завдяки судовій практиці проявляється через запобігання незаконному відчуженню земель, їх вилученню чи привласненню зі сторони третіх осіб або недобросовісних суб'єктів. Даний підхід відповідає принципу верховенства права в контексті реалізації публічної функції держави щодо охорони прав людини на землю. Це сприяє реалізації обов'язку держави гарантувати рівний і недискримінаційний доступ до прав на землю, незалежно від наявності технічних чи бюрократичних перешкод (зокрема, у вигляді відсутності державного акта), якщо інші юридичні передумови (факт спадкування, належність до першої черги тощо) встановлені належним чином.

Цікавим також є рішення Володарсько-Волинського районного суду Житомирської області у справі № 276/547/24 від 23 травня 2024 року, відповідно до якого позивач звернувся до суду з позовом про визнання права власності на земельну ділянку за набувальною давністю [11]. Суд відмовив у задоволенні позову, оскільки позивач не довів наявності усіх необхідних умов для набуття права власності за набувальною давністю, зокрема добросовісного, відкритого і безперервного користування земельною ділянкою впродовж 15 років. Таким чином, з однієї сторони, дотримана гарантія законності права на землю, адже доступ до неї має бути заснований на юридично обґрунтованих підставах, що забезпечує захист прав законного власника і прозорість правового режиму землекористування. З іншої сторони, в контексті забезпечення гарантій прав на землю недоліком є те, що суд, незважаючи на функцію справедливого балансу публічно-приватних інтересів, діє виключно формально. Тобто через формальність, позивач має і фактично володіти, і реально довести це у вигляді документів, свідчень тощо. Але у реальності володіння землею часто триває без належної фіксації, особливо в сільських територіях, що створює фактичну нерівність у доступі до правових гарантій людини на землю.

Отже, можемо підсумувати, що вплив практики системи судів загальної юрисдикції України на забезпечення

гарантій прав на землю характеризується наступними ознаками:

1) єдність правозастосування - зазначена практика виступає фактором формування сучасного земельного правопорядку, забезпечуючи правову визначеність, єдність судового підходу, конкретизацію змісту правозастосовних норм, а також ефективний контроль за дотриманням правових стандартів загалом. У сучасних умовах саме суди загальної юрисдикції виступають реальним механізмом забезпечення матеріалізації гарантованих прав на землю. Судова практика виконує системоутворюючу функцію, унеможливаючи правовий плюралізм і неоднакове застосування норм щодо аналогічних ситуацій. Така єдність розглядається як гарантія юридичної передбачуваності і стабільності. Єдність судової практики знижує ризики правової невизначеності у таких складних ситуаціях, як спірне розмежування земель, визнання права постійного користування, оцінка дій органів місцевого самоврядування щодо надання/відмови у наданні ділянки тощо;

2) верифікаційність - суд виконує функцію інституційного арбітра, здатного нейтралізувати свавільні або формально правомірні, але матеріально несправедливі дії органів влади. У сфері правовідносин щодо забезпечення гарантій прав на землю це означає, що саме суд забезпечує реальну правову рівновагу між органом влади і приватною особою, коригуючи недоліки процедур, правозастосування, тлумачення нормативних актів. Успішні судові рішення у справах щодо незаконного вилучення земель, самозахоплення, рейдерських схем стають маркерами соціального правосуддя, що сигналізують суспільству про межі допустимого поведінки органів публічної влади. Суди, розглядаючи спори, верифікують правову легітимність публічного втручання в земельні права, чим фактично утверджують принцип верховенства права;

3) конкретизація абстрактних правових норм щодо забезпечення гарантій прав на землю - у практиці судів загальної юрисдикції відбувається юридичне наповнення нормативно не деталізованих або колізійних норм, що регулюють право власності, оренди, користування, поділу, сервітуту земельних ділянок. Така конкретизація є функціональним проявом еволюційної інтерпретації, коли суд із пасивного тлумачення стає активним розробником правозастосовних конструкцій, базованих на принципах справедливості, пропорційності й ефективності правового захисту;

4) соціальність практики - система судів загальної юрисдикції України в ряді рішень виконує соціальну функцію, забезпечуючи захист прав ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, багатодітних родин на землю.

Йдеться про матеріалізацію конституційних гарантій, які в умовах адміністративної бюрократії часто залишаються недієвими. Це приклад реалізації соціального аспекту судової влади як інструменту соціального вирівнювання у доступі до ресурсів;

5) коригувальна роль - через практику суди фактично компенсують неповноту законодавчого регулювання, усувають прогалини, розв'язують колізії у законодавстві щодо забезпечення гарантій прав на землю. Це вияв судової субсидіарності, коли в умовах нормативної нестабільності саме суд забезпечує правову цілісність. Справи, в яких суди виявили недосконалість або правову неузгодженість законодавчих норм, часто слугували підставою для їх перегляду. Вказане створює зворотній зв'язок між правозастосуванням і нормотворенням, який є одним з індикаторів життєздатності правової системи. У сфері правовідносин щодо забезпечення гарантій прав на землю такий зв'язок є основою для сталого реформування законодавства у досліджуваній царині.

Висновки. Тож, можемо констатувати, що в контексті теорії держави і права суди загальної юрисдикції виконують системоутворюючу функцію у механізмі гарантування прав на землю, оскільки саме на них покладено вирішення широкого спектра земельних спорів, починаючи від визнання права власності, встановлення меж земельних ділянок, до оскарження дій органів місцевого самоврядування, незаконного вилучення земель, порушення порядку оформлення документів і обмеження права користування землею. Вказані спори виявляють прогалини у нормативно-правовій базі, а також дисфункції у процедурних механізмах, які судами компенсуються шляхом розширеного тлумачення норм, орієнтованого на захист конституційних прав. Таким чином, практика судів загальної юрисдикції виступає дієвим інструментом реалізації принципу верховенства права, насамперед у вимірах правової визначеності, недопущення свавілля, пропорційності втручання в майнові права, рівності сторін у земельному спорі. У рішеннях судів загальної юрисдикції України дедалі частіше простежується посилаючі на стандарти Європейського суду з прав людини та правові позиції Конституційного Суду, що свідчить про зростаючу інтеграцію доктринальних засад у національне судочинство. Системна роль судів загальної юрисдикції в забезпеченні гарантій прав на землю проявляється у тому, що вони фактично формують сталі правові позиції, які використовуються як орієнтири для законодавця, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також правозастосовних органів в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
3. Про доступ до судових рішень: Закон України № 3262-IV від 22 грудня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 15. стор. 585. стаття 128.
4. Уркевич В. Ю. Про категорію «сталі розвиток сільських територій». *Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 травня 2010 р., м. Біла Церква). Біла Церква : Білоцерківський нац. аграрний ун-т, 2010. С. 24–26.
5. Рішення Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 21 вересня 2023 року у справі № 337/434/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL <https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/113645539/>
6. Рішення Господарського суду Львівської області у справі № 914/811/24 від 12 червня 2024 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/119740584>
7. Постанова Верховного Суду України у справі № 159/5756/18 від 22 вересня 2020 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92270706>
8. Постанова Верховного Суду України у справі № 688/2908/16-ц від 29 вересня 2020 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92137264>
9. Рішення Господарського суду Волинської області у справі № 903/1305/23 від 21 лютого 2024 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL <https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/117238994/>
10. Рішення Києво-Святошинського районного суду Київської області у справі № 369/14519/21 від 17 травня 2023 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL <https://opendatobot.ua/court/110977270-861f7927e5c48da1cd35bb5f17686eef>
11. Рішення Володарсько-Волинського районного суду Житомирської області у справі № 276/547/24 від 23 травня 2024 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL <https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/119455311/>